

HOOFD BOVEN WATER

Verzekeren van schade in een veranderend klimaat

VERBOND VAN VERZEKERAARS

Management samenvatting

Het weer wordt extremer. Wereldwijd zien verzekeraars de gevolgen van klimaatverandering terug in hun cijfers. In ons land zorgden extreme hagelbuien op 23 juni 2016 voor 100.000 schademeldingen op één dag en een verzekerde schade van ca. 500 miljoen euro. Er was schade aan gebouwen, voertuigen en gewassen. Zonder maatregelen neemt de schadelast naar verwachting toe. Volgens nieuwe berekeningen van het Centrum voor Verzekeringsstatistiek zal het meest extreme KNMI-scenario in de sectoren Brand en Motor op termijn voor een kwart miljard euro extra schade per jaar zorgen.

De hagelbui van 2016 toonde aan dat er ook onduidelijkheid bestaat over dekkingen van huidige producten. Een ander probleem is dat sommige risico's nu helemaal niet verzekerd zijn, terwijl de betrokkenen de mogelijke schade niet kunnen betalen. Zo zijn in Nederland consumenten en het overgrote deel van het bedrijfsleven vrijwel niet verzekerd tegen schade door overstrooming.

Het Verbond van Verzekeraars heeft daarom eind 2016 een nieuwe issuecommissie Klimaat in het leven geroepen. Aan de hand van de belangrijkste trends en knelpunten komt deze issuecommissie nu met aanbevelingen. Het doel van verzekeraars is om de collectieve weerbaarheid tegen de gevolgen van klimaatverandering te versterken door met passende producten, kennis en expertise de risico's beheersbaar te maken. Om dit te verwezenlijken doet de issuecommissie Klimaat aan de hand van trends en knelpunten twaalf aanbevelingen. De commissie ziet rollen voor individuele verzekeraars, het Verbond van Verzekeraars, het intermediair, de overheid en andere maatschappelijke partners.

- 1. Verminder onzekerheid over toekomstige schade.** Draag als sector actief bij aan onderzoek en deel relevante data met belangrijke stakeholders. De issuecommissie ziet hier ook een belangrijke rol voor het nieuwe Data Competence Center van het Verbond.
- 2. Onderzoek per doelgroep de toekomstige klantbehoefte.** Dat is lastig, omdat het bewustzijn nu vaak laag is en sommige groepen nu eenmaal meer risico lopen dan anderen. Consumenten verwachten in elk geval support van overheid en verzekeraars bij het beheersbaar houden van risico's.
- 3. Stimuleer risicomanagement bij ondernemers.** Bij de hoosbuien in Zuidoost-Nederland in de zomer van 2016 zat de onrust rond dekkingsvraagstukken vooral in de zakelijke hoek. We zien een belangrijke meerwaarde voor het intermediair. Een toolkit kan hierbij helpen.
- 4. Kom snel tot specifieke oplossingen voor agrariërs.** De agrarische sector ligt in de frontlinie van de klimaatverandering. Verzekeraars moeten de risico's en verantwoordelijkheden beter in kaart brengen, producten zo aanpassen dat vrijwel alle gewassen verzekeraar zijn voor vrijwel alle ongunstige weersomstandigheden. Ook moeten we er voor zorgen dat deelname aan die verzekeringen daadwerkelijk bereikbaar is voor de betrokkenen en dat ze worden afgenomen door een grote groep.
- 5. Voer discussie over assurantiebelasting bij weersschaden.** Groepen die nu al kwetsbaar zijn, worden door 21% assurantiebelasting nog eens extra hard geraakt. Bovendien is deze belasting in landen om ons heen veel lager, wat een ongelijk speelveld oplevert. Dit geldt in het bijzonder voor agrariërs die op de internationale markt moeten concurreren.
- 6. Bied duidelijkheid over de werking van de Wet tegemoetkoming schade bij rampen (Wts).** Er bestaat nogal wat onduidelijkheid over de dekkingen van verschillende soorten schade, neerslag, wateroverlast, overstrooming. Dit is niet in het belang van de klant. De issuecommissie adviseert om samen met de overheid een toolpakket te maken met informatie voor consumenten en ondernemers. Deze moet breed worden uitgezet bij stakeholders.

- 7. Communiceer over het nu vrijwel onverzekerde overstromingsrisico.** Veel consumenten denken dat ze schade bij een overstroming verzekerd hebben. Dat is echter niet het geval. Als er op dit moment in Nederland een overstroming zou plaatsvinden, heeft dat grote gevolgen voor inboedel en gebouwen, het onderpand voor hypotheek en stilliggende bedrijven. Verschillende ministeries zien om verschillende redenen nu geen noodzaak voor een nieuwe evaluatie van compensatie bij overstroming. Daarmee is instemming van de overheid voor eerder door de sector voorgestelde systemen, mét of zonder overheidsdeelname, niet realistisch. Maar we moeten, gezien de publieke perceptie, als sector wel helder zijn over het feit dat men nu niet is verzekerd. De issuecommissie adviseert om hierover actief te communiceren, bij voorkeur in breder perspectief.
- 8. Onderzoek uitbreiding huidige dekking met kleinschalige overstromingen.** De issuecommissie ziet mogelijkheden om dekking te bieden tegen kleinschalige overstromingen door horizontaal water. We willen graag de mogelijkheden onderzoeken aan de hand van de aanpassing van de bestaande neerslagclausule. Het huidige systeem heeft mogelijk onnodige beperkingen en is lastig uit te leggen aan de klant. Indien uitbreiding van de dekking mogelijk blijkt, dient het Verbond een vernieuwd advies uit te brengen aan haar leden.
- 9. Verbeter het handelingsperspectief met preventieve maatregelen.** Verzekeringen alleen zijn niet dé oplossing voor het beheersbaar houden van de schade, maar bedoeld voor het restrisico na preventie. Er zullen dan ook extra maatregelen moeten worden getroffen om de kans op schade terug te brengen en het risico verzekeraar te houden. Te denken valt aan publiek-private standaarden en weerswaarschuwingen.
- 10. Heb aandacht voor droogte.** Droogte staat momenteel nog niet prominent op het netvlies van verzekeraars en hun klanten, maar kan wel degelijk tot grote schades leiden. De issuecommissie beveelt aan om aan te sluiten bij lopende onderzoeken en nu alvast duidelijk te communiceren over wat wel en niet verzekerd is.
- 11. Bied klanten en stakeholders zo snel mogelijk duidelijkheid bij een calamiteit.** Verzekeraars moeten blijven inzetten op betere technologieën en processen voor efficiënte schadeafhandeling, waar al steeds meer voorbeelden van zijn. Individuele verzekeraars moeten uiteraard snel uitsluitel over dekking geven, zowel vooraf (preventief) als na een incident. Het Verbond moet snel informatie over verzekeringsprocessen en algemene dekkingsvraagstukken delen met publiek en stakeholders. Ook het uitgebreide mandaat voor Stichting Salvage komt van pas. Voor onverzekerbare schades is één loket een mogelijke oplossingsrichting, waar we als sector graag over meedenken.
- 12. Blijf zichtbaar: [verzekeraars.nl/klimaat](https://www.verzekeraars.nl/klimaat)**
Ten slotte adviseert de issuecommissie om de zichtbaarheid van de sector ten aanzien van kennis en onderwerpen en lopende initiatieven op één plek samen te brengen voor zowel verzekeraars als stakeholders door de webpagina [verzekeraars.nl/klimaat](https://www.verzekeraars.nl/klimaat).

1. Achtergrond

Het weer wordt extremer. Wereldwijd zien verzekeraars de gevolgen van klimaatverandering terug in hun cijfers. Zo ontvingen verzekeraars in ons land na de extreme hagelbuien op 23 juni 2016 in Zuidoost-Nederland ruim 100.000 schademeldingen. Dat is meer dan tien keer zoveel als op een gewone dag. De verzekerde schade bedroeg ca. 500 miljoen euro. Hierbij ging het onder andere om schade aan huizen, bedrijfspanden, auto's en caravans. Ook agrarische ondernemers werden zwaar getroffen; zowel aan gebouwen als gewassen.

Zonder maatregelen neemt de schadelast naar verwachting flink toe. In 2014 stelde het KNMI vier klimaatscenario's op. Het Verbond rekende deze door en constateerde dat alleen al de particuliere schade door extreme neerslag en hagel (in 2014 nog 125 miljoen euro per jaar) de komende decennia kan verdubbelen als er geen maatregelen worden genomen. Dit kan problemen opleveren voor verzekeraars, die hun schadelast zien stijgen. Maar ook consumenten kunnen dit gaan merken als verzekeraars de premies in bepaalde gebieden verhogen of zelfs bepaalde risico's uitsluiten van verzekeringdekking.

Een ander probleem is dat sommige risico's nu helemaal niet verzekerd zijn, terwijl de betrokkenen de mogelijke schade niet kunnen betalen. Zo zijn in Nederland consumenten en het overgrote deel van het bedrijfsleven vrijwel niet verzekerd tegen overstroming.

In 2010 heeft het Verbond van Verzekeraars het rapport *Klimaat voor verzekeraars* [1] uitgebracht. Daarin zijn de belangrijkste bedreigingen al uitgebreid beschreven. Er zijn meerdere schadeoorzaken waarmee de maatschappij en dus ook verzekeraars rekening moeten houden. De hoosbuien van 2016 toonden aan dat er ook onduidelijkheid bestaat over dekkingen van huidige verzekeringsproducten. Het Verbond van Verzekeraars heeft daarom eind 2016 een nieuwe issuecommissie Klimaat in het leven geroepen. Aan de hand van de belangrijkste trends en knelpunten komt deze issuecommissie nu met aanbevelingen.

De issuecommissie Klimaat richt zich op adaptatie rond risico's in Nederland, voornamelijk in de sectoren Brand, Motor, Agrarisch. Specialistische nichemarkten zoals transport, speciale industrieën, evenementen en technisch (bouw en infrastructuur) laten we groten-deels buiten beschouwing. Uiteraard kunnen deze branches wel profiteren van de algemene discussies en conclusies.

Dit rapport gaat niet in op de pricing van risico's en de daarmee gepaarde financiële instrumenten van verzekeraars. We constateren dat de individuele verzekeraars goed naar de invloed van veranderende risico's op hun portefeuille moeten kijken. Uit oogpunt van mededingingswetgeving is het echter niet aan de brancheorganisatie om hier inhoudelijke uitspaken over te doen. We verwijzen hiervoor naar een gelijktijdig uitgevoerd onderzoek door De Nederlandsche Bank.

Dit rapport gaat ook niet inhoudelijk in op de belangrijke rol die verzekeraars als investeerders spelen op gebied van klimaatmitigatie: het tegengaan van klimaatverandering. Hiervoor verwijzen we naar de *Code duurzaam beleggen* [2] van het Verbond van Verzekeraars.

Bovenal moet de klant, zowel consument als ondernemer, een handelingsperspectief hebben om bij een veranderend klimaat het eigen risico te kunnen beheersen. Dit kan alleen door gezamenlijke publiek-private inzet. Verzekeringen zijn een onderdeel van goed risicomanagement. Het doel van verzekeraars is om de collectieve weerbaarheid tegen de gevolgen van klimaatverandering te versterken door met passende producten, kennis en expertise de risico's beheersbaar te maken. Om deze doelstelling te verwezenlijken, zullen we aan de hand van trends en knelpunten enkele aanbevelingen doen. Zowel individuele verzekeraars, het Verbond van Verzekeraars, het intermediair, de overheid en andere maatschappelijke partners zullen een rol moeten spelen.

[1] *Klimaat voor verzekeraars*, Verbond van Verzekeraars 2010

[2] <https://www.verzekeraars.nl/overhetverbond/zelfregulering/Paginas/Gedragcodes/Code-Duurzaam-Beleggen.aspx>

2. Wat betekent klimaatverandering?

Klimaatverandering is op zichzelf geen schadeoorzaak. Het is moeilijk om precies te meten welke schade specifiek door klimaatverandering wordt veroorzaakt. Het is immers lastig aan te tonen dat één specifieke bui niet was gevallen zonder een veranderend klimaat. Er zijn bovendien veel onzekerheden verbonden aan de gevolgen van klimaatverandering. Vooral over het tempo waarin de ontwikkelingen zich zullen voordoen, is het moeilijk voorspellingen te doen. Zo zijn bijvoorbeeld sommige gevolgen van klimaatverandering ook weer oorzaak van verdere klimaatverandering (denk aan het ontdooien van de permafrost waardoor veel broeikasgassen vrijkomen).

Bestaande catastrofemodellen zijn daarom in te stellen op verschillende trends, aan de hand van conservatieve en minder conservatieve aannames. Er zijn veel ontwikkelingen om de kennis te verbeteren. Zowel de wetenschap als modelaanbieders werken aan verschillende catastrofemodellen.

Voor verzekeraars is een bijkomend nadeel dat de meeste studies verwachtingen geven op de lange termijn, rond 2050. Het is echter moeilijk om te concluderen wanneer dergelijke voorspellingen realiteit worden en hoe klimaatverandering op de lange termijn en weercycli op de korte termijn zich tot elkaar verhouden. We zien nu al meer frequente en heviger weersextremen. De hagelbui van vorige zomer staat niet op zich zelf. Swiss Re wijst er op dat zeven van de tien zwaarste Europese *flash floods* en hagelbuien plaatsvonden in de laatste acht jaar. Het is dus raadzaam om nu al rekening te houden met meer volatiele weerspatronen.

KNMI-scenario's

Op basis van de klimaatrapporten van het IPCC heeft het KNMI voor Nederland vier verschillende scenario's uitgewerkt. De KNMI-klimaatscenario's zijn gebaseerd op ontwikkelingen in de temperatuur en het luchtstromingspatroon. Voor de temperatuur zijn twee ontwikkelingen doorgerekend, het gematigde scenario (G) waarin de wereldwijde temperatuur stijgt met 1 graad in 2050 en 1,5 in 2085, en het warme scenario (W) waarin de wereldwijde temperatuur stijgt met 2 graden in 2050 en 3,5 in 2085. Voor wat betreft het luchtstromingspatroon is er een scenario waarin

de verandering laag is (L) en een waarin de verandering hoog is (H). Door de ontwikkelingen in temperatuur en luchtstromingspatroon te combineren, ontstaan vier scenario's:

- GL:** gematigde temperatuurstijging met een lage verandering in het luchtstromingspatroon
- GH:** gematigde temperatuurstijging met een hoge verandering in het luchtstromingspatroon
- WL:** hoge temperatuurstijging met een lage verandering in het luchtstromingspatroon
- WH:** hoge temperatuurstijging met een hoge verandering in het luchtstromingspatroon

De richting van veel ontwikkelingen is in alle scenario's gelijk, maar de mate waarin de variabelen veranderen, verschilt. Over het algemeen kunnen we de volgende conclusies trekken voor de veranderingen in het klimaat in Nederland:

- De temperatuur blijft stijgen.
- De winters worden zachter, de zomers heter.
- De neerslag en extreme neerslag nemen toe in de winter.
- De intensiteit van extreme buien neemt toe in de zomer.
- In de H-scenario's worden de zomers droger, in de L-scenario's juist natter.
- Hagel en onweer worden heviger.
- De zeespiegel blijft stijgen en stijgt bovendien in een hoger tempo.
- De windsnelheid zal de eerste tijd nog niet toenemen, maar bij hogere temperaturen zijn er orkanen en cyclonen mogelijk met hogere maximumvlagen.

Het KNMI heeft in alle scenario's een maximum- en een minimumverandering opgenomen, om de onzekerheid van de ontwikkelingen beter in kaart te brengen.

De KNMI-scenario's van drie jaar geleden lijken op sommige punten nu al aan de conservatieve kant. Ook bevatten de huidige scenario's geen exacte cijfers over hagelbuien. Nieuwe scenario's worden binnen enkele jaren verwacht. Het KNMI werkt in de tussentijd aan een update en uitbreiding van de huidige scenario's. We hebben het KNMI verzocht hierin ook hagel mee te nemen.

Meer extreem weer

Vast staat dat klimaatverandering leidt tot meer extreem weer. Deze weersextremen zorgen op hun beurt voor schade. De belangrijkste weersgerelateerde schadeoorzaken zijn storm, neerslag, hagel, bliksem, droogte, sneeuw- en ijzel en overstroming. Klimaatverandering is wisselend van invloed op deze gebeurtenissen, zowel wat betreft frequentie als intensiteit. We baseren onze bevindingen op informatie van het KNMI en internationale herverzekeraars. De herverzekeraars sluiten zich aan bij de in hun ogen kwalitatief goede rapporten van het KNMI, maar geven ook aan dat het belangrijk is om de mogelijke trends of cycli beter te begrijpen in het licht van mondiale of regionale opwarming. Zo lijkt de temperatuur van de Noordzee sneller te stijgen dan de mondiale gemiddelde temperatuur.

Storm

Het KNMI verwacht weinig verandering in het stormklimaat. Bij storm is wel sprake van natuurlijke klimaatfluctuatie waardoor perioden met relatief veel stormen worden opgevolgd door perioden met relatief weinig stormen. Munich Re onderschrijft het beeld dat klimaatverandering weinig invloed heeft op het stormklimaat in Nederland. Onderzoek op basis van klimaatmodellen laat bij één model zien dat er een kans bestaat dat tropische cyclonen in een andere vorm Nederland kunnen bereiken in de toekomst. Dat zou betekenen dat de kans op stormen van 11 of 12 Beaufort in september of oktober kan toenemen. Deze stormen kunnen veel schade veroorzaken, omdat in september en oktober de bladeren nog niet van de bomen zijn gevallen en tropische cyclonen gepaard gaan met veel neerslag. AIR Worldwide, een Amerikaans bureau dat catastrofe-modellen ontwikkelt, heeft in januari 2017 een update geschreven op een eerder geschreven rapport voor de ABI over klimaatverandering, met de titel: "UK Windstorms and Climate Change". Dit rapport is geschreven in samenwerking met de Met Office. Volgens dit rapport zal de verwachte stormschade in het Verenigd Koninkrijk toenemen met 11 tot 25 procent, afhankelijk van de wereldwijde temperatuurstijging in de tweede helft van deze eeuw. Het effect is niet voor alle regio's van het Verenigd Koninkrijk gelijk. In Zuid-Engeland neemt het risico zelfs licht af. Bij een wereldwijde temperatuurstijging van 4,5° C zal het stormrisico naar verwachting toenemen in Nederland. [3]

[3] Air worldwide, Met Office voor the Association of British Insurers; UK Windstorms and Climate Change. An update

Neerslag (direct, indirect)

De kans op extreme neerslag neemt in alle scenario's toe. Buien zullen niet alleen intenser zijn, maar ook groter van oppervlak. Naast de voorspellingen van het KNMI laat het Nederlandse initiatief 'The Climate-ChangePost', zien dat de jaarlijkse neerslag in ons land nu al significant toeneemt. Men signaleert voor de periode tussen 1910 en 2009 niet alleen een 16% toename van gemiddelde neerslag, maar ook een verdubbeling van het aantal buien met overschrijdingen van 30 mm, vooral gedurende de zomermaanden in de kustprovincies.

Bliksem

In zijn algemeenheid komt er meer onweer voor tijdens hete zomerdagen. Door de hogere temperaturen en de hogere luchtvochtigheid verwacht het KNMI meer onweersbuien. Daarmee neemt ook de kans op bliksemontladingen toe. Per graad opwarming neemt het aantal bliksemontladingen bij onweer toe met ongeveer 10-15%.

Hagel (normaal, extreem)

Er is een sterke relatie tussen onweer en hagel. Met de hierboven beschreven toegenomen onweersbuien zal ook de kans op extreme hagel toenemen. Een ruwe indicatie is een verdubbeling van de kans op extreme hagel over dertig jaar, maar het zou ook drie of vier keer zo vaak kunnen zijn, blijkt uit gesprekken met het KNMI. De extreme hagel op 23 juni 2016 stond niet op zichzelf. Swiss Re geeft aan de laatste paar jaar ongewoon heftige onweersbuien bij de Atlantische kust te hebben gezien die van invloed waren op België en Nederland. Vooral het feit dat in de laatste drie opeenvolgende jaren zware hagelbuien in het gebied plaatsvonden, roept de vraag op of dit een nieuwe trend is die wordt veroorzaakt door klimaatverandering. De toename blijkt ook uit gegevens van de European Severe Weather Database. Ook de European Environmental Agency van de Europese Unie ziet een stijging van zowel frequentie als intensiteit van hagel [4]. Daarnaast zijn er verschillende studies die er van uitgaan dat een temperatuurstijging er ook voor kan zorgen dat meer grote hagelstenen de grond bereiken.

Overstroming

Vanwege toename van de neerslag in de winter en de zeespiegelstijging zou je een toename van de kans op overstromingen verwachten. Naar aanleiding van de hoge waterstanden in 1993 en 1995 heeft Rijkswater-

[4] EEA Report No 1/2017, Climate change, impacts and vulnerability in Europe 2016: <https://www.eea.europa.eu/publications/climate-change-impacts-and-vulnerability-2016>

staat veel maatregelen genomen om de rivierbeddingen te verbreden en de dijken te versterken. Waarschijnlijk is de kans op overstroming daardoor afgenomen. Ook in de komende jaren zal nog veel worden geïnvesteerd in de versterking van de dijken en de kust.

Droogte

Het KNMI verwacht een toename van de kans op droogte vooral in de scenario's met verandering van luchtstroompatronen. Droogte zal, al dan niet in bepaalde periodes, ook zorgen voor dalende grondwaterstanden, bodemdaling, paalrot en verminderde waterafvoer in rivieren.

Sneeuw/ijzel/vorst

Door de zachtere winters verwacht het KNMI dat de kans op wintergladheid de komende decennia zal afnemen. Dat betekent minder schade in het verkeer. Door de zachtere winters zal ook de kans op vorstschade afnemen. Agrarische ondernemers moeten wel rekening houden met een gemiddeld latere 'afharding' van overwinterende gewassen. Plotseling invallende vorst zal meer dan in het verleden leiden tot vorstschade.

Verzekerbare schade per sector

Waar het voorspellen van de gevolgen van klimaatverandering al een hele opgave blijkt, is de doorberekening van de schadelast per sector nog veel lastiger. Met

name kennis over de mogelijke schade aan voertuigen (vooral hagel) is op dit moment nog een lacune, waar ook de herverzekers nog hard op zoek naar zijn. Voor de particuliere woonhuisverzekering heeft het Centrum voor Verzekeringsstatistiek in 2015 wel een berekening kunnen maken in hoeverre de klimaatscenario's van het KNMI (2014) [5] doorwerken in de schadelast op particuliere opstal- en inboedelverzekeringen. [6] Voor dit rapport heeft het CVS dit onderzoek herhaald en uitgebreid. Er is gebruik gemaakt van nieuwe data over recente extreme weersgebeurtenissen en een nieuwe database met schademeldingen. In deze update zijn bovendien, naast de gevolgen voor schade op particuliere opstal- en inboedelverzekeringen, ook de gevolgen van klimaatverandering voor schade op zakelijke brandverzekeringen en cascomotorverzekeringen (particulier en zakelijk) berekend. De uitkomsten laten zien dat in het meeste extreme scenario de klimaatverandering verzekeraars jaarlijks meer dan een kwart miljard euro per jaar kost. Uitgedrukt in percentage van de totale schade zien we dat de schade bij Brand Particulier met 9% toeneemt. Bij Brand Zakelijk is dit 11% en bij Motor Casco, zowel Particulier als voor Zakelijk, 5%. Dat komt bovenop de forse stijging door de extreme weersgebeurtenissen van de afgelopen jaren. De issuecommissie heeft aanvullend de belangrijkste weersgerelateerde schaden in kaart gebracht voor opstal, zakelijke goederen, gewassen en motor.

[5] http://www.climatescenarios.nl/images/Brochure_KNMI14_EN_2015.pdf

[6] <https://www.verzekeraars.nl/actueel/nieuwsberichten/Documents/2015/April/Klimaatverandering%20en%20schadelast.pdf>

Dekkingen aan het gebouw en voertuig

▼ Nr	▼ Categorie	▼ Subnr	▼ Gebeurtenis	▼ Klimaattrend
1	Directe neerslag, regen	1.1	binnengedrongen neerslag - verticaal	toename
		1.2	binnengedrongen neerslag vanaf terrein, tuin - horizontaal	toename
		1.3	binnengedrongen neerslag vanaf openbare weg door onvoldoende capaciteit riool - horizontaal	toename
		1.4	na downburst of hevige regenval wateraccumulatie op dak, instorten dak	toename
2	Indirecte neerslag	2.1	water door overlopen dijken, kades e.d. uit sloten, rivieren, meren, vijvers door lokale bui	toename
		2.2	stijging grondwaterpeil	toename
3	Overstroming	3.1	binnenstromen zoet water door overlopen of breken dijken e.d. van rivieren door niet-lokale buien en smelten sneeuw in stroomgebied rivier	toename
		3.2	binnenstromen brak water door overlopen of breken dijken e.d. van rivieren door niet lokale buien of door invloed zeespiegel	geen toename
		3.3	binnenstromen zout water vanuit zee, door dijkbreuk of overlopen duin, dijk, kade)	geen toename
4	Wind	4.1	storm 14 -44 m/s (in Nederland gebruikelijke vlaag of max uurgem.)	geen toename
		4.2	orkaan > 44 m/s (nieuwe records vlaag of max. uurgem.)	toename
		4.3	tornado	toename
5	Hagel	5.1	hagel, normaal	toename
		5.2	hagel, supercel	toename
6	Bliksem	6.1	bliksem	toename
7	Droogte	7.1	verdroging van bossen, gewassen	toename
		7.2	verzilting	toename
8	Wel weergeerelateerd, maar omgekeerd gerelateerd aan temperatuurstijging: vorst door lucht vanuit oosten/ noorden - poollucht)	8.1	bevriezing (van water)	afname
		8.2	sneeuwdruk verticaal (dak)	toename van plotseling, afname van geleidelijk
		8.3	sneeuwdruk horizontaal	afname
		8.4	kruie ijs	afname

Klimaatverandering – effecten temperatuurstijging:

- stijging zeespiegel
- meer verdamping en fronten met neerslag (direct en indirect), wind, hagel e.d.
- droogte

Afname

Toename

Δ zeer gering

Δ gering

Δ matig

Δ substantieel

▼ Mogelijk te verzekeren risico (brandverzekeringen)	▼ Niet verzekerd risico (brandverzekeringen)	▼ Mogelijk te verzekeren risico auto	▼ Niet verzekerd risico
via daken en dakgoten binnengedrongen waardoor schade aan plafonds, muren, inboedel, inventaris, goederen, omzet (bedrijfsschade), hierbij ook gevolgschade door uitvallen voorzieningen, zoals elektra	schade aan dak, dakgoten en schade door binnengedrongen water via openstaande ramen, deuren e.d.		
over drempels e.d. gestroomd, souterrain, kelder, parkeergarages	openstaande toegangen		
over drempels e.d. gestroomd, souterrain, kelder, parkeergarages	openstaande toegangen		
instorten plat dak, schade aan dak, schade aan inboedel, inventaris en goederen, omzet (bedrijfsschade)	als niet voldaan is aan bouwbesluit: afschot, reguliere afvoer, noodafvoeren, draagkracht constructie schade door constructiefouten geleidelijke water-accumulatie door beschadigingen dak	Hevige regenval kan zorgen voor meer filevorming en aanrijdingen. Gevolg is bijna altijd casco schade en in ernstige gevallen ook letselschade van bestuurder en passagiers	
binnenstromen verzekerd als voldaan is aan criteria van aantal mm binnen aantal uur; particulier meestal standaard verzekerd, zakelijk meer maatwerk	als niet voldaan is aan vereiste van aantal mm binnen aantal uur		
niet verzekerd	schimmels, vocht in gebouwen, toename kans op uitval nutsvoorzieningen		
nu nog WTS (bij KB)	nog niet te verzekeren, m.u.v. beperkt voor particulier bij Neerlandse	Overstroming als natuurramp is verzekerd. Wegspoelen van auto's en als gevolg daarvan WA en casco schade zal vergoed dienen te worden	
nu nog WTS (bij KB)	nog niet te verzekeren, m.u.v. beperkt voor particulier bij Neerlandse; mogelijk ook verzilting grond	Idem als 3.1	
nu nog WTS (bij KB)	nog niet te verzekeren, m.u.v. beperkt voor particulier bij Neerlandse; verzilting grond	Idem 3.1	
schade aan gebouw, inhoud, bedrijfsschade; schuttingen; voorwerpen bevestigd aan pand soms gemaximeerd	schade aan zaken op terrein, gewassen e.d.	Casco schade aan de auto door storm is vanaf windkracht 7 gedekt.	Casco schade door storm beneden windkracht 7.
schade aan gebouw, inhoud, bedrijfsschade; schuttingen; voorwerpen bevestigd aan pand soms gemaximeerd	schade aan zaken op terrein, gewassen e.d.	Idem als 4.1	
schade aan gebouw, inhoud, bedrijfsschade; schuttingen; voorwerpen bevestigd aan pand soms gemaximeerd	schade aan zaken op terrein, gewassen e.d.	Idem als 4.1	
hagelinslag waardoor beperkt schade aan het dak of rest pand; ook inhoud en bedrijfsschade; niet altijd (volledig) verzekerd	schade aan zaken op terrein, gewassen e.d.	Casco schade door hagel is gedekt.	
hagelinslag waardoor forse schade aan het dak of rest pand; ook inhoud en bedrijfsschade; niet altijd (volledig) verzekerd	schade aan zaken op terrein, gewassen e.d.	Idem als 5.1	
verschil tussen directe inslag en inductie; beide verzekeraar		Blikseminslag is gedekt	
branden in de natuur, brandoverslag en bedrijfsschade	schade aan fundering, schade aan oogst - brede weersverz.		
niet verzekerd	grondwater in kuststreek, riviermonding		
kranen, leidingen breken waarna waterschade bij dooi	vorstschade aan knoppen (na eerst warmte)	bevriezing van wegen leidt tot (ketting)botsingen en casco en eventueel letselschade aan bestuurder en passagiers. Hiervoor is dekking	
instorten dak, gevolgschade aan inhoud		Instorten dak van garage, Casco gevolgschade aan de auto	
muren worden ingedrukt	schuttingen, materialen op terrein		
bij allriskverzekering muren worden ingedrukt	indrukken muren en schuttingen, materialen op terrein		

Onderdeel brandverzekeringen
gebouwen, inboedel, inventaris, goederen in pand, voorwerpen bevestigd aan pand, tuin, terrein, terreinaanleg w.o. schuttingen, gewassen, bedrijfsschade

Onderdeel autoverzekeringen
Auto met dekkingen voor WA, casco schade, SVI en rechtsbijstand

De verzekeraarbaarheid van 'kassen met gewassen'

▼ Weerselement	▼ Verzekerd / verzekeraar?	▼ Uitsluitingen?	▼ Mogelijk effect door wijziging van klimaat?
Storm/windhoos e.d.	ja, bij meer dan 14 meter/sec. na breuk van het glas		Ja
Hagel	ja, na breuk van het glas		Ja
Sneeuw (druk)	ja, na breuk van het glas		
Neerslag van water in vorm van wolkbreuk	ja, bij hevige neerslag in korte tijd als gevolg van het overlopen van de goten	- Schade bij "normale" buien, of ten gevolge van onderhoud/gootverzakking - Schade door instroom van 'horizontaal water'	Ja
Droogte	Nee		Ja, voor glastuinbouwbedrijven van grote omvang
Vorst	Ja, na uitval of onjuist functioneren van de (klimaat)installatie	Vorstschade door onvoldoende warmtecapaciteit	
Overstroming	Nee		Ja
Blikseminslag en inductie	Ja, waaronder brand en uitval of onjuist functioneren van de klimaat installaties		Ja
Afgeleide natuur/elementen		Aardbeving Vulkanische uitbarsting	

Particulier opstal

De schade aan particuliere woningen door extreem weer is grotendeels verzekeraarbaar via de brandpolis. Schade door overstroming bij dijkdoorbraak is in zijn algemeenheid niet verzekeraarbaar op een normale brandpolis. Er is in Nederland één aanbieder van overstromingsdekking met een beperkt aanbod voor particulieren.

Zakelijk opstal

De schade aan zakelijk opstal door extreem weer (neerslag, storm) is regulier verzekeraarbaar via de brandpolis. Op basis van risicomanagement en het aanbod in verzekeraaringsproducten heeft de ondernemer de keuze het risico dat overblijft na het nemen van preventie-maatregelen, te verzekeraar of onverzekerd te laten. Een zakelijk opstal met asbest dat nog niet is verzekeraar

tegen hagelschade, kan niet bij elke verzekeraaringsmaatschappij meer verzekeraar worden tegen hagelschade. Daarnaast mag volgens de nieuwe voorwaarden afgeschreven worden op asbestdaken bij een schade, ook al is een zakelijk opstal verzekeraar op basis van herbouwwaarde. Schade door overstroming bij dijkdoorbraak is beperkt verzekeraarbaar. Er zijn mogelijkheden voor met name grote bedrijven, maar voor het MKB en de agrarische sector is er geen volwaardig aanbod beschikbaar.

Zakelijke goederen al dan niet in zakelijk opstal

De schade aan zakelijke goederen die zich al dan niet in zakelijk opstal bevonden ten tijde van extreem weer en veroorzaakt door het extreme weer is verzekeraarbaar. Dekking van deze schade is uitgesloten in geval van overstroming bij dijkdoorbraak.

Gewassen in het veld

De schade aan gewassen in het veld door extreem weer is grotendeels verzekeraar via de traditionele hagelverzekering en de Brede Weersverzekering. Verzekeraars hebben voor alle open teelten een productaanbod. Het is echter in sommige gevallen een moeilijk te verzekeren risico. Hierdoor is verschil van opvatting of dit in de praktijk leidt tot een verzekeraar of een onverzekerbaar risico. Dat geldt ook voor snijbloemen en producten van boomkwekerijen die minder dan een verzekeringsjaar in de bodem staan. Het afsluiten van een Brede Weersverzekering leidt bovendien niet tot dekking van alle mogelijke schades. Schade door overstroming bij dijkdoorbraak en inundatie, is bijvoorbeeld niet verzekeraar.

Gewassen in zakelijk opstal

De schade aan gewassen in zakelijk opstal (bijvoorbeeld in een kas) door extreem weer is grotendeels verzekeraar. Schade door overstroming bij dijkdoorbraak en inundatie is dat niet. Ook de bedrijfsschade / teeltplan-schade is grotendeels verzekeraar.

Motor

Hevige regenval kan zorgen voor meer filevorming en aanrijdingen. Gevolg is bijna altijd casco schade en in ernstige gevallen ook letselschade van bestuurder en passagiers. Schade aan het voertuig door hagel en storm is casco verzekeraar. Opvallend is dat bij deze categorie verzekeringen overstroming als natuurramp standaard gedekt is in tegenstelling tot brandverzekeringen.

Onderzoek klimaatverandering en schadelast (update 2017)

In 2014 heeft het Centrum voor Verzekeringsstatistiek (CVS) onderzoek gedaan naar de gevolgen van de klimaatverandering voor verzekeraars. Hiertoe werden de scenario's van het KNMI over het weer in 2085 gebruikt. Aan de hand van geschatte relaties tussen de verzekerde schade en het weer, in het bijzonder hagel en regen, hebben we doorgerekend hoeveel de schade toeneemt in de scenario's van het KNMI. Deze studie is in 2017 om verschillende redenen toe aan een update. Ten eerste werd in de studie bij verzekerde schade alleen uitgegaan van particuliere opstal- en inboedelverzekeringen. Andere belangrijke schades, zoals schade aan bedrijven en auto's, kwamen niet aan bod. Ten tweede hebben zich in de jaren 2014 tot en met 2016 enkele belangrijke weersgebeurtenissen voorgedaan die voor nieuwe data hebben gezorgd, vooral met betrekking tot hagelschade. Die gebeurtenissen hebben invloed op de uitkomsten van de eerdere analyse. Ten derde kunnen we nu gebruik maken van een database die eerder niet toegankelijk was. In deze database staan gedetailleerde gegevens over schademeldingen, maar helaas geen schadebedragen. Omdat het aantal waarnemingen veel groter is, kunnen we niettemin betrouwbaarder schattingen maken.

De grootste schades

Voor we met de analyse beginnen, kijken we naar de dagen waarop de meeste schade werd gemeld. We beperken ons eerst tot de particuliere opstal- en inboedelschade, om een indruk te krijgen van gebeurtenissen die voor de grote schadeposten zorgen. Tot voor kort bestond de top vijf van grootste schadegebeurtenissen vooral uit stormen en de vuurwerk-ramp in Enschede. Wat lager in de top tien volgden schades als gevolg van regen. In 2014 veranderde dit door een wolkbreuk in Amsterdam. De grote hoeveelheid regen in combinatie met de (dichtbevolkte) locatie waar deze viel, zorgden voor een schade van 75 miljoen euro en daarmee een plaats in de top vijf. Nog weer later, in 2015 en 2016, vonden hagelbuien plaats die voor bijzonder veel schade zorgden. Beide gebeurtenissen staan in de top tien en de bui op 23 juni 2016 is met 200 miljoen euro (woonhuizen) zelfs de grootste schade sinds het jaar 2000. Deze gebeurtenissen maken duidelijk dat, hoewel regen voor zeer grote schade kan zorgen, hagel mogelijk een nog veel groter probleem kan worden. Het is dan ook duidelijk dat de schade van hagel in de eerdere klimaatstudie onderschat is.

Tabel 1: *Grootste schadegebeurtenissen in Nederland voor particuliere inboedel- en opstalschade in de periode 2000 t/m 2016*

▼ #	▼ Schadedatum	▼ Schade in mln euro	▼ Omschrijving gebeurtenis
1	23 juni 2016	200	Hagel
2	18 januari 2007	175	Storm (Kyrill)
3	28 oktober 2013	115	Storm (Christian)
4	27 oktober 2002	75	Storm
5	28 juli 2014	75	Wolkbreuk, Amsterdam
6	13 mei 2000	66	Vuurwerkcramp
7	30/31 augustus 2015	52	Hagel en regen
8	31 maart 2015	36	Storm
9	26 mei 2009	33	Onweer, regen, hagel
10	14 juli 2010	31	Valwinden en windhozen
11	28 juni 2011	29	Wolkbreuk
12	24 juni 2016	28	zie 23 juni 2016
13	10 juli 2010	27	Regen, hagel, windstoten
14	22 juni 2008	26	Hagel
15	25 juli 2015	24	Storm
16	26 augustus 2010	23	Langdurige regenval
17	12 juli 2010	22	Valwinden
18	30 mei 2016	21	Regen, hagel, onweer
19	5 december 2013	20	Storm
20	20 november 2016	20	Storm
21	1 januari 2008	18	Vuurwerk
22	1 juni 2016	17	Regen
23	1 januari 2011	17	Vuurwerk
24	5 januari 2012	16	Storm
25	14 juli 2011	16	Langdurige regenval

De KNMI-scenario's

In 2014 publiceerde het KNMI 14 vier mogelijke scenario's voor de ontwikkeling van het klimaat. Deze scenario's zijn gebaseerd op ontwikkelingen ten aanzien van de temperatuur en het luchtstromingspatroon. Voor de temperatuur zijn twee ontwikkelingen doorge-rekend, het gematigde scenario (G) waarin de wereld-wijde temperatuur stijgt met 1 graad in 2050 en 1,5 in 2085, en het warme scenario (W) waarin de wereldwij-de temperatuur stijgt met 2 graden in 2050 en 3,5 in 2085. Voor wat betreft het luchtstromingspatroon is er een scenario waarin de verandering laag is (L) en een waarin de verandering hoog is (H). Door de ontwik-kelingen in temperatuur en luchtstromings patroon te combineren ontstaan vier scenario's:

- GL:** temperatuurstijging van 1,5 graden in 2085, weinig verandering in luchtstromingspatroon.
- GH:** temperatuurstijging van 1,5 graden in 2085, veel verandering in luchtstromingspatroon.
- WL:** temperatuurstijging van 3,5 graden in 2085, weinig verandering in luchtstromingspatroon.
- WH:** temperatuurstijging van 3,5 graden in 2085, veel verandering in luchtstromingspatroon.

De richting van veel ontwikkelingen is in alle scenario's gelijk, maar de mate waarin de variabelen veranderen, verschilt. Over het algemeen kunnen we de volgende conclusies ten aanzien van de veranderingen in het klimaat voor Nederland trekken:

- De temperatuur blijft stijgen
- De winters worden zachter, de zomers heter
- De neerslag en extreme neerslag nemen toe in de winter
- De intensiteit van extreme buien neemt toe in de zomer
- In de H-scenario's worden de zomers droger, in de L-scenario's worden ze natter
- Hagel en onweer worden heviger
- De zeespiegel blijft stijgen en stijgt bovendien in een hoger tempo

- De windsnelheid blijft gelijk
- Er is geen verandering in het aantal of de kracht van stormen

Bij elk van de vier scenario's heeft het KNMI een maxi-mum en een minimum-verandering opgenomen, om de onzekerheid van de ontwikkelingen beter in kaart te brengen. In deze update nemen wij de minimale en de maximale verandering over alle scenario's heen, zodat we de gevolgen in de twee meest extreme situaties in kaart brengen.

De gemiddelde schade rond 2017

Om de gevolgen van de klimaatverandering in beeld te krijgen, gaan we uit van de (gemiddelde) situatie rond 2017 en projecteren deze naar 2085. Andere ontwikke-lingen, zoals autonome bevolkingsgroei of technologi-sche ontwikkelingen, nemen we niet mee. We beginnen dan ook met het in kaart brengen van de gemiddelde verdeling van de schade in de periode rond 2017 naar diverse weegerelateerde schadesoorten. We doen dit voor vier verzekeringen:

- Particuliere brandverzekeringen (opstal- en inboedel)
- Zakelijke brandverzekeringen ((bedrijfs)gebouwen, inventaris en voorraad)
- Particuliere motorverzekeringen (personenauto's)
- Zakelijke motorverzekeringen (bedrijfsauto's)

Voor wat betreft de motorverzekeringen kijken we alleen naar de casco'schade, omdat weersschades vooral casco-schades veroorzaken. Het effect op WA-schades is statistisch niet aanwezig. Enerzijds is de kans op een aanrijding door aquaplaning, gladheid of slecht zicht groter tijdens een extreme regen- of hagelbui, ander-zijds gaan mensen onder dergelijke weersomstandig-heden minder snel de weg op. Voor wat betreft het gemiddelde van de periode rond 2017 kijken we naar de vijf-, tien- of vijftienjaarsperiode voorafgaand aan 2017, afhankelijk van de aanwezige tijdreeks in de database en de afwezigheid van een jaartrend in de cijfers.

Tabel 2: *Schade van weersgebeurtenissen, mln euro, gemiddeld per jaar*

▼ Schadesoort	▼ Brand particulier	▼ Brand zakelijk	▼ Motor-casco particulier	▼ Motor-casco zakelijk
Regen	38	34	0	0
Extreme regen	62	54	0	0
Hagel	25	22	17	3
Extreme hagel	40	35	28	6

In tabel 2 staat de schadelast veroorzaakt door verschillende weersgebeurtenissen. Deze is berekend met behulp van de risicostatistieken, de database met schademeldingen en de cijfers uit de statistiek Financiële Jaarcijfers. Als we de verdeling van het aantal schadeclaims hadden genomen in plaats van de schadelast, zou deze er anders uit hebben gezien. Dat komt omdat uit nader onderzoek van de dagen waarop de meeste schade viel blijkt dat hagelschades relatief duur en regenschades relatief goedkoop zijn. Het valt op dat regenschades nauwelijks voorkomen bij Motor, maar wel bij Brand. Hagelschades hebben bij Motor een fors aandeel in de totale cascochade.

De gemiddelde schade rond 2085

We hebben de schade per dag voor de vier soorten verzekeringen gekoppeld aan gegevens over het weer, zoals de totale neerslag per dag, de maximum neerslag per uur, de temperatuur en de maximale gemeten windsnelheid. Hierdoor kunnen we een statistische relatie schatten tussen de variabelen over het weer en de schade, voor wat betreft de schade als gevolg van regen. Met

behulp van de KNMI-scenario's kunnen we vervolgens doorrekenen wat de schade zou zijn bij het veranderde weer in 2085. We hebben dit voor twee scenario's gedaan: de minimum wijziging voor het GL scenario (lage temperatuurstijging en weinig verandering weinig verandering in luchtstromingspatroon) en de maximum wijziging voor het WH-scenario (hoge temperatuurstijging en veel verandering in luchtstromingspatroon).

Voor wat betreft hagel hebben we helaas geen data om een dergelijke relatie te kunnen schatten. In de KNMI-scenario's staat als semi-kwantitatieve schatting opgenomen dat in de W-scenario's extreme hagel in 2050 tenminste twee keer zo vaak voorkomt als in de referentieperiode 1981 - 2010. Verdere detaillering ontbreekt. Om dit om te rekenen naar verzekerde schade, gaan we ervan uit dat in het minimum-scenario de hagelschade gelijk blijft aan de huidige situatie en dat in het maximum-scenario alle hagelschade verdubbelt.

Tabel 3 en 4 geven weer wat de schade zou zijn onder de veranderde weersomstandigheden.

Tabel 3: Gemiddelde schade per jaar bij het minimale GL-scenario, mln euro

▼ Schadesoort	▼ Brand particulier	▼ Brand zakelijk	▼ Motor-casco particulier	▼ Motor-casco zakelijk
Regen	39	35	0	0
Extreme regen	63	56	0	0
Hagel	25	22	17	3
Extreme hagel	40	35	28	6

Tabel 4: Gemiddelde schade per jaar bij het maximale WH-scenario, mln euro

▼ Schadesoort	▼ Brand particulier	▼ Brand zakelijk	▼ Motor-casco particulier	▼ Motor-casco zakelijk
Regen	48	44	0	0
Extreme regen	89	94	0	0
Hagel	50	44	35	7
Extreme hagel	80	71	56	11

Vergeleken met de uitgangssituatie, neemt de schade van hagel en regen als volgt toe:

Tabel 5: *Toename van de schade per jaar bij het minimale GL-scenario, mln euro*

▼ Schadesoort	▼ Brand particulier	▼ Brand zakelijk	▼ Motor-casco particulier	▼ Motor-casco zakelijk
Regen	1	1	0	0
Extreme regen	2	2	0	0
Hagel	0	0	0	0
Extreme hagel	0	0	0	0

Tabel 6: *Toename van de schade per jaar bij het maximale WH-scenario*

▼ Schadesoort	▼ Brand particulier	▼ Brand zakelijk	▼ Motor-casco particulier	▼ Motor-casco zakelijk
Regen	10	10	0	0
Extreme regen	28	40	0	0
Hagel	25	22	17	3
Extreme hagel	40	35	28	6

Conclusie

Als we alles bij elkaar optellen, betekent dit een totale toename van de schade van meer dan een kwart miljard euro per jaar ten opzichte van de huidige situatie als gevolg van klimaatverandering. Omgerekend als percentage van de totale schade komt dit voor Brand Particulier neer op een toename van maximaal 9%, voor Brand Zakelijk met maximaal 11% en voor Motor Casco, zowel voor Particulier als voor Zakelijk, met maximaal 5%, bovenop de toename die we de afgelopen jaren al zagen.

3. Knelpunten en aanbevelingen

De issuecommissie ziet voor de verzekeringssector een belangrijke rol weggelegd om de maatschappij weerbaar te maken tegen de gevolgen van klimaatverandering. Daarin staat de issuecommissie niet alleen. Internationaal heeft bijvoorbeeld de overkoepelende organisatie van Europese verzekeraars, Insurance Europe, al verschillende best practices verzameld. We verwijzen hiervoor naar de speciale website over klimaatverandering [7]. Ook heeft de Warthon University

of Pennsylvania een mooi overzicht gemaakt van verschillende compensatiesystemen bij natuurrampen [8].

De internationaal gerenommeerde denktank The Geneva Association heeft een adviesrapport uitgebracht over de wisselwerking tussen de verzekeringsindustrie en de overheden [9]. Deze adviezen heeft de issuecommissie meegenomen om een antwoord te vinden op de huidige knelpunten in de Nederlandse situatie.

1. Verminder onzekerheid over toekomstige schade

Er is veel onzekerheid over de te verwachten schadeopbouw in zowel de nabije als verdere toekomst en veel kennis is versnipperd. Waar de overheid, gezien de noodzakelijke technische maatregelen, met name is geïnteresseerd in gevolgen op de langere termijn, zijn verzekeraars vooral geïnteresseerd in de gevolgen voor de komende vijf jaar. Het Verbond kan een belangrijke rol spelen om deze specifieke kennis te verbeteren. Dit

kan door het bijdragen aan onderzoek en het delen van beschikbare data.

Draag bij aan onderzoek

KNMI is van plan om binnen enkele jaren vernieuwde klimaatscenario's uit te brengen. In de tussentijd wil men de huidige scenario's verder uitbreiden. De issuecommissie adviseert om als sector aan te sluiten bij dit onderzoek. We willen vooral meer inzicht in de verwachte extreme hagel en de daarmee gepaard

[7] <https://www.insuranceurope.eu/climate-change>

[8] <https://upenn.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=4fa76ed45f94ee5a5995c0ea7aef6f3>

[9] Geneva Association: An Integrated Approach to Managing Extreme Events and Climate Risks
https://www.genevaassociation.org/media/952146/20160908_ecoben20_final.pdf

gaande schade. Ook wetenschappers van verschillende kennisinstituten in Nederland zijn met het onderwerp bezig. De issuecommissie adviseert om als sector zelf actief bij te dragen aan onderzoek, bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van (claim)data en (modellerings-)expertise. We zouden bij voorkeur een concrete verwachting zien van hagelgerelateerde schade in de komende 5 jaar, uitgesplitst naar regio en sector.

Deel beschikbare data

Er is ook veel te winnen door het delen van nu al beschikbare data. We zien hierbij een duidelijke rol weggelegd voor het Data Competence Center van het Verbond van Verzekeraars. Idealiter verstrekken we als sector sneller en beter informatie aan verzekeraars, maar ook aan stakeholders zoals (regionale) overheden. Op deze manier kunnen we niet alleen samen de risico's beter in kaart brengen, maar ook als sector bijdragen aan gerichte en effectieve preventie (de zogenaamde quick wins/ hotspots). Er zijn al enkele voorbeelden van samenwerking tussen individuele verzekeraars en gemeenten. Daarbij moet wel gekeken worden naar een efficiënte manier om data te delen.

2. Onderzoek per doelgroep de toekomstige klantbehoefte

Allereerst is het van belang om te weten waar de maatschappij echt behoefte aan heeft. Dat is lastig, omdat velen zich niet bewust zijn van de risico's en in hoeverre deze momenteel zijn gedekt. Bovendien zijn er klantgroepen (zoals agrariërs, consumenten in bepaalde gebieden), waarbij de risico's simpelweg te groot zijn om te verzekeren onder de huidige voorwaarden. Voor andere groepen is met slimme nieuwe of aangepaste verzekeringsproducten wel degelijk een oplossing mogelijk. Hierbij moet uiteraard wel rekening worden gehouden met zaken als solvabiliteit-kapitaalbeslag, kapitaalconcentratie, bijbehorende premie opbouw en assurantiebelasting.

Consumenten verwachten support van overheid en verzekeraars bij het beheersbaar houden van risico's

Wat betreft consumenten hebben we voor dit rapport twee onderzoeken laten uitvoeren. Het eerste onderzoek is uitgevoerd door GfK en maakte deel uit van de bredere consumentenmonitor van het Verbond. We hebben getest wat consumenten nu verwachten bij schade door een zeer extreme weersoorzaak:

[10] Zie het hele rapport 'Klimaatverandering, Consumenteninzichten voor fase I: inventarisatie, Deep Dive (Insites Consulting voor Verbond van Verzekeraars) in de bijlage

overstroming. Deze is nu niet gedekt door verzekeraars, terwijl men dit wel verwacht. Meer hierover leest u bij de aanbeveling overstroming.

Het tweede onderzoek betreft een zogenaamde Deep Dive, in onze Verzekeringscommunity, uitgevoerd door Insites Consulting. Daaruit blijkt dat wat consumenten om zich heen zien gebeuren en de risico's die ze met name in hun directe leefomgeving ervaren, bepalend zijn voor de houding die zij hebben ten aanzien van klimaatverandering. Wie zelf ervaringen heeft met schade door neerslag, hagel of wind, ziet risico's eerder en maakt zich zorgen. Een meerderheid in de community toont zich bezorgd, bijvoorbeeld over de aantasting van flora en fauna, het toenemen van materiële schade en het verdwijnen van tradities als de Elfstedentocht.

Als we in de toekomst vaker te maken krijgen met schade door weersinvloeden, noemt een kleine meerderheid in de community het solidair om het risico dat je al dan niet bewust loopt mee te laten wegen in de premie. Daarbij gaat het vooral om grote schades, die bijvoorbeeld veroorzaakt worden door een overstroming. Wie bewust in een risicovol gebied is gaan wonen (bijvoorbeeld dichtbij een rivier of onder NAP), wordt door de community niet als solidair gezien als hij anderen mee laat betalen aan de schade. In geval van neerslag of hagel is het juist solidair om met z'n allen te betalen voor de schade van anderen en voor elkaar te zorgen, omdat het risico voor iedereen ongeveer gelijk is. Dit solidariteitsvraagstuk leidde tot veel discussie. Omgaan met schade door weersinvloeden wordt gezien als een gedeelde verantwoordelijkheid. Wel hebben de overheid en verzekeraars een sleutelrol, omdat de consument de hoge kosten niet kan opbrengen. Consumenten verwachten zelf een rol te kunnen spelen door preventieve maatregelen te nemen ter voorkoming van schade. Support van verzekeraars en de overheid is daarbij cruciaal. [10]

3. Stimuleer risicomanagement bij ondernemers

Bij de hoosbuien in Zuidoost-Nederland in de zomer van 2016 zat de onrust rond dekkingsvraagstukken vooral in de zakelijke hoek (de meeste consumenten waren gewoon verzekerd). De schade bij ondernemers viel uiteen in de categorieën verzekerd (200 miljoen), niet verzekerd en onverzekerbaar.

De eerste categorie heeft bij beoordeling van de schade de uitkomst dat de schade onder de dekking valt – of niet. Op dit punt was er weinig discussie. De tweede categorie leidde tot discussie over de keuzevrijheid van de ondernemer als hij de premie niet kan betalen. De derde categorie leidde tot discussie wie er verantwoordelijk is voor de onverzekerbare schade en waar de

grenzen van normaal ondernemersrisico liggen. Vanuit de agrarische hoek was er een stevige maar vergeefse druk op de overheid om de Wet tegemoetkoming schade bij rampen (Wts) van toepassing te verklaren en zo een deel van de opgetreden waterschade te vergoeden.

Bij risicomanagement zal de ondernemer, veelal samen met de verzekeringadviseur of risicodeskundige, de risico's van de onderneming in kaart brengen. Daarbij wordt bepaald of de ondernemer en/of de onderneming in staat is het risico te lopen én of de ondernemer bereid is om het risico te lopen. Ook wordt beoordeeld of preventiemaatregelen genomen kunnen worden om het risico te beperken. Het risico dat overblijft na het nemen van preventiemaatregelen kan door de ondernemer wel of niet verzekerd worden. Een besluit hierover wordt bij voorkeur gebaseerd op advies van de verzekeringadviseur of risicodeskundige. Mogelijke voorbeelden voor het mitigeren van risico zijn: stoppen met de activiteit, geografische- of kalendergebonden spreiding van de activiteit, inzet van fysieke preventiemaatregelen zoals drainagesystemen, inzet van hagelnetten, waarschuwingssystemen, bedrijfsstructuur, specialisatie / differentiatie, etc. Daarnaast zijn er andere risicomanagement-instrumenten denkbaar die op de gezamenlijke agenda kunnen terugkeren. Zo kan met de overheid het gesprek worden aangegaan over fiscaliteit met betrekking tot reservering eigen risico. We zien ook een belangrijke rol weggelegd voor het intermediair. Een toolkit zoals beschreven in advies 6 kan hierbij helpen.

4. Kom snel tot specifieke oplossingen voor agrariërs

De agrarische sector ligt in de frontlinie van de klimaatverandering en ervaart daarmee deze veranderingen het eerst. De agrarische sector zal vaker worden geconfronteerd met perioden van veel en heftige neerslag, extreme warmte en droogte. Dat kan leiden tot onder meer misoogsten. Er is bij agrarisch ondernemers dan ook dringend behoefte aan een verzekering tegen weersextremen. De verzekeraars vernemen graag vanuit de markt hoe zij de producten kunnen verbeteren zodat deze optimaal aansluiten bij de behoefte van de gebruikers. Voor premiedifferentiatie is in veel gevallen voldoende afname en spreiding van de gebruikers nodig. Ook het opbouwen van historische data is vereist. Ook wordt het uitwerken van een

verzekeringsproduct waaraan een mogelijkheid tot het fiscaal reserveren (egaliseringsreserve) voor calamiteiten gekoppeld kan worden aan het niet uitgekeerde deel van de verzekerde waarde bij een extreme weerschade, genoemd om verder te verkennen. Een opsomming van de geopperde maatregelen:

- Breng in kaart welke risico's zich kunnen voordoen, bepaal wie voor welke risico's verantwoordelijk is en geef aan of die risico's verzekeraar / onverzekerbaar zijn. Hoe ver reikt het agrarisch ondernemersrisico in relatie tot klimaatverandering?
- Bepaal waar – vanuit de vastgestelde verantwoordelijkheden – de rekening voor de schade komt te liggen. Breng in kaart of het risico dat na preventiemaatregelen overblijft, gezamenlijk opgevangen kan worden (agrarisch ondernemers, lokale overheden, waterschappen en landelijke overheid). Bepaal welk deel van het overgebleven risico aangemerkt moet worden als ondernemersrisico.
- Er dient in samenwerking met alle betrokken partijen een structurele voorziening in de vorm van een Deltaplan Klimaatadaptatie te worden opgesteld voor extreme weersituaties die zich in de toekomst voordoen.
- Werk de gevolgen van klimaatverandering voor agrarische ondernemingen en hun risicomanagement uit in een integrale risicoanalyse.
- Actualiseer bestaand onderzoek "mogelijkheden van een brede weersverzekering" en voer aanvullend onderzoek uit naar verzekerbaarheid en klimaatontwikkelingen door het LEI/WUR.
- Onderzoek de mogelijkheid tot fiscaal reserveren (egaliseringsreserve)
- Breng risicomanagement beter onder de aandacht bij agrarisch ondernemers gekoppeld aan de promotie van het belang van een verzekering die het restrisico bij extreme weersomstandigheden dekt.
- Praat door over het onverzekerbare deel van de schade van mei en juni 2016 en zoek naar oplossingen.

Verbeter de dekkinggraad brede weersverzekering

In 2016 is de evaluatie van de Regeling Brede Weersverzekering (BWV) uitgevoerd door het LEI Wageningen UR met als doel de doelmatigheid en doeltreffendheid van de inzet van overheidsmiddelen in de subsidieregeling te onderzoeken. In juni 2017 is het evaluatierapport Regeling Subsidiëring brede weersverzekering [11] aangeboden aan de Tweede Kamer. Het overheidskader geeft de ruimte aan verzekeraars om op zeer verschillende wijzen invulling te geven aan hun eigen polisvoorwaarden. Dit is terug te zien in de verschillende aangeboden verzekeringspolissen. Het product Brede Weersverzekering vereist (BWV) door zijn aard

[11] https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2017Z08312&did=2017D17463

een hoog deelnamepercentage onder de doelgroep om de verzekering duurzaam te kunnen blijven aanbieden. Deze deelname vertoont de laatste twee jaar een groei van 2% naar 4%, maar is daarmee nog ver verwijderd van het gewenste niveau van minimaal 50%. Het is belangrijk het product gezamenlijk verder te verbeteren. Alle gewassen moeten verzekerd kunnen worden, dus ook snijbloemen en éénjarige teelten bij boomkweek. Maar wel zonder dat ondernemers gaan speculeren. 'Goed huisvaderschap' blijft van betekenis. Ook de verzekeraarbaarheid van inundatie moet bekeken worden. Verbetering van het product is noodzakelijk om de afzet van het product te vergroten en daarmee een echte oplossing te kunnen aanbieden voor de klimaatrisico's van agrarische ondernemers. Inzicht in de risicoperceptie onder bepaalde groepen agrariërs is nodig. De agrarische ondernemers met waterschade in mei/juni 2016 met verzekerbare schade kunnen op hoofdlijnen in de volgende groepen worden onderverdeeld:

- Agrarische ondernemers met verzekerbare schade met een BWV, die een uitkering van de verzekeraar hebben ontvangen;
- Agrarische ondernemers met verzekerbare schade met een BWV, maar die geen uitkering van de verzekeraar hebben ontvangen omdat zij niet aan de gestelde criteria in de polis voldeden (zoals bijvoorbeeld de hoeveelheid neerslag in een bepaalde periode);
- Agrarische ondernemers met verzekerbare schade zonder BWV. Deze groep ondernemers zou wel een BWV willen afsluiten maar vinden de premie te hoog. In sommige gevallen is de hoogte van de BWV-premie hoger dan het inkomen van de agrarische ondernemer;
- Agrarische ondernemers met verzekerbare schade zonder BWV, die het risico zelf dragen omdat zij de schade niet als een continuïteitsrisico voor hun onderneming zien.

De gebruikersgroepen hebben de volgende wensen t.a.v. het kader voor de BWV, die ze niet verplicht willen stellen:

- Verhoog het budget, zodat de 65% subsidie gegarandeerd blijft.
- Restant budget van voorgaande jaren inzetten.
- Biedt aanvullende herverzekering vanuit de overheid, naast de subsidie (bijvoorbeeld vanaf 300% van de schade ten opzichte van de premie).
- Er moeten meerdere aanbieders van de BWV blijven.

[12] [Wet tegemoetkoming schade bij rampen, artikel 6](#)

[13] <https://ruimtelijkeadaptatie.nl/nas/nas-nieuws/2017/adaptatiedialoog/>

5. Voer discussie over assurantiebelasting bij weersschaden

Groepen die nu al kwetsbaar zijn, worden door de 21% assurantiebelasting nog eens extra hard geraakt. Een verzekering kan een deel van de oplossing zijn, daarom wil de overheid dit stimuleren. We moeten dan ook het gesprek aangaan over de maatschappelijke wenselijkheid van de hoogte van de assurantiebelasting bij weersschaden. Bovendien is deze belasting in landen om ons heen veel lager, wat een ongelijk speelveld oplevert. Dit geldt in het bijzonder voor agrariërs die op de internationale markt moeten concurreren.

6. Bied duidelijkheid over de werking van de Wts

In 1998 is de Wet tegemoetkoming schade bij rampen en zware ongevallen tot stand gekomen (Wts, vanaf 2010 Wet tegemoetkoming schade bij rampen). Het doel hiervan was om een compensatie door de overheid te regelen voor schades die niet verzekeraar zijn. De wet legt echter voornamelijk vast dat de compensatie per ministeriële regeling wordt bepaald [12]. Dit betekent dat compensatie afhankelijk is van politieke beslissingen en burgers en bedrijven geen zekerheden worden geboden. Voor veel verzekerden is het daarom zowel vooraf als achteraf niet duidelijk in hoeverre een schade zal worden gecompenseerd via de Wts. Dit leidde in de zomer van 2016 tot discussies tussen agrariërs en de overheid. Dit probleem is ook aan de orde geweest bij de Adaptatiedialoog Klimaat en Verzekeraarbaarheid op 14 februari 2017 [13]. Uit de adaptatiedialoog kwam ook een duidelijk beeld naar voren dat er nogal wat onduidelijkheid bestaat over de dekkingen van verschillende soorten schade, neerslag, wateroverlast, overstrooming. De issuecommissie adviseert om een toolpakket te maken met informatie voor consumenten en ondernemers. Deze moet ook worden uitgezet bij overheden, intermediair en organisaties als MKB Nederland. Met name bij de ondernemers is er een belangrijke rol voor het intermediair. De ministeries van EZ en IenM hebben vergelijkbare wensen en zijn bereid om dit samen met de verzekeringssector op te pakken. Het team dat zich bezighoudt met de Nationale Adaptatie Strategie (NAS) heeft aangeboden om hierbij te ondersteunen.

Idealiter wordt dit gecombineerd met een breed gedragen handelingsperspectief, zoals een top 5 van acties omtrent preventie bij gebouwbeheer.

7. Communiceer over het nu vrijwel onverzekerde overstromingsrisico

Klimaatverandering brengt in ons land ook een risico op overstrooming door de stijgende zeespiegel en rivieren die buiten hun oevers treden. De landen om ons heen werden in de afgelopen jaren al getroffen door overstroomingen met behoorlijke impact. Gelukkig

wordt er fors geïnvesteerd in onze toch al hoog aangeschreven dijken en kunstwerken. Maar ook bij een kleine kans moet er een efficiënt systeem zijn om de schade snel en efficiënt te vergoeden. Uit onderzoek van GfK (zie inzet) blijkt dat veel consumenten denken dat ze schade bij een overstroming verzekerd hebben. Dat is echter niet het geval. Als er op dit moment in Nederland een overstroming zou plaatsvinden, heeft dat grote gevolgen voor niet-verzekerde inboedel en/of huis, het onderpand voor hypotheek en stilliggende bedrijven.

Uiteraard kan de overheid bij een ramp middels de Wts besluiten tot compensatie uit de algemene middelen. Dit is dan een politieke beslissing. Dat leidt tot onzekerheid. De overheid kan zich in theorie bijvoorbeeld beroepen op het feit dat men zich had kunnen verzekeren. De Wts is tot nu toe vijf keer toegepast (2 keer in 1998, 2003 Maas, 2003 Wilnis en 2011 Maas). Dat betekent dat er een aanzienlijk restrisico overbleef. Bovendien is het overheidsapparaat niet ingericht om een snelle en efficiënte compensatie te regelen. De hiermee gepaard gaande economische vertraging verergert de indirecte schade.

Het Verbond vindt het daarom niet wenselijk dat Nederland nog steeds grotendeels onverzekerd is tegen overstroming. Deze discussie is niet nieuw. Er zijn in de afgelopen jaren verschillende initiatieven aangedragen, maar deze zijn om verschillende redenen gestrand. Zo heeft het Verbond in 2013 een voorstel aan de Autoriteit Consument en Markt voorgelegd. Deze zag te veel bezwaar vanwege het verplichtende karakter [14]. Toch vindt het Verbond nog steeds dat enige vorm van verplichting noodzakelijk is. Sommige gebieden lopen immers veel meer risico op overstroming dan andere, waardoor een grote groep zich niet vrijwillig zal verzekeren. Dit leidt tot ongunstige voorwaarden en premies voor de gebieden met de hoogste risico's. Hierdoor komt de solidariteit in het gedrang. De landen om ons heen hebben wel dergelijke systemen [15].

In het kader van de Nationale Adaptatiestrategie heeft er op 14 februari een dialoogsessie plaatsgevonden tussen verzekeraars en overheden. Een van de uitkomsten van de dialoogsessie was dat er een expertgroep moet worden geformeerd met diverse stakeholders om de verzekeraarbaarheid van overstromingsrisico opnieuw te onderzoeken. Verschillende ministeries zien echter om verschillende redenen nu geen noodzaak voor een nieuwe evaluatie. Daarmee is instemming van de overheid voor de eerder door de sector voorgestelde systemen, mét of zonder overheidsdeelname, niet realistisch. Maar we moeten, gezien de publieke perceptie, als sector wel helder zijn over het feit dat men nu niet

verzekerd is. De issuecommissie adviseert om hierover actief te communiceren, bij voorkeur in breder perspectief en in combinatie het volgende advies over verduidelijking van de Wts.

Verbond Consumentenmonitor 2016

Overstromingsschade

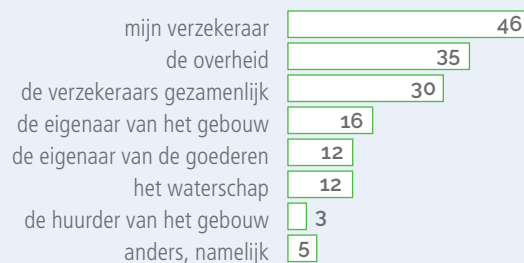
Bij schade aan gebouwen en goederen door overstroming verwachten de meeste consumenten dat anderen de schade betalen. De meest favoriete andere is de eigen verzekeraar, gevolgd door de overheid en de verzekeraars gezamenlijk. Respondenten kunnen op deze vraag meerdere betalers van overstromingsschade kiezen. De meesten doen dat echter niet: zes van de tien respondenten kiest één betaler. De groep respondenten die één antwoord geven laten nog duidelijker zien dat anderen overstromingsschade betalen en dat de meeste consumenten hoge verwachtingen hebben van hun eigen verzekeraar.

Meerdere partijen betalen schade door overstroming, eigen verzekeraar voorop

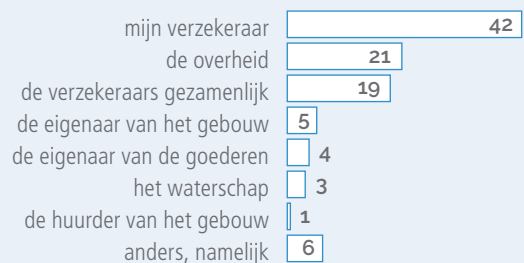
Wie betaalt overstromingsschade?

Meerdere antwoorden mogelijk.
%

Alle respondenten (N=1009)

Respondenten die één antwoord geven (N=605)

[14] Zie een uitgebreid landenoverzicht van de Warthon University of Pennsylvania:
<https://upenn.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=4fa76ed45f9f4ee5a5995c0ea7aef6f3>

[15] Wet tegemoetkoming schade bij rampen, artikel 6

8. Onderzoek uitbreiding huidige dekking met kleinschalige overstromingen

De issuecommissie ziet mogelijkheden om dekking te bieden tegen kleinschalige overstromingen door horizontaal water. We willen graag de mogelijkheden onderzoeken aan de hand van de aanpassing van de bestaande neerslagclausule. In 2001 heeft de afdelingscommissie Brand van het Verbond deze neerslagclausule geadviseerd aan de leden van het Verbond. De aanleiding voor de invoer van deze clausule was de neerslagschade in 1998, waarbij veel kleinere rivieren en boezems buiten de oevers zijn getreden en schade hebben veroorzaakt. Grootschalige overstromingen als gevolg van neerslag elders vallen niet onder deze clausule. De neerslagclausule heeft twee componenten: directe en indirecte neerslagschade. De directe neerslagschade heeft betrekking op neerslag die op of tegen de woning of het gebouw is gevallen, maar ook neerslag die via de straat de woning of het gebouw is binnengedrongen. Bij de indirecte neerslag gaat het om het overlopen van sloten, grachten en kaden, maar ook van kleine rivieren als gevolg van plaatselijke neerslag. Voor de hoeveelheid neerslag zijn grenzen genoemd. Die grenzen zijn gebaseerd op het risico van overstroming. Het is in de huidige situatie heel lastig om uit te leggen wat wel of niet gedekt is. Dit is niet in het belang van de klant. Er is momenteel ook sprake van een gat tussen wat de Wts naar alle waarschijnlijkheid regelt en wat door verzekeraars is gedekt via de neerslagclausule. De issuecommissie vindt dit gat onnodig en onwenselijk.

Na ruim vijftien jaar is het goed om deze clausule te evalueren gezien de ontwikkelingen in het klimaat, maar ook gezien de maatregelen genomen door waterschappen en door de toegenomen capaciteit in de herverzekeringmarkt. Een mogelijke aanpassing moet goed worden onderzocht, waarbij we een onderscheid moeten maken tussen de particuliere markt en de zakelijke markt. Ook moet er een grondige kwantitatieve analyse (risicomodel) worden gemaakt en er moet worden gekeken naar een schadeprotocol. Indien uitbreiding van de dekking mogelijk blijkt, dient het Verbond een vernieuwd advies uit te brengen aan de leden.

[16] Zie bijvoorbeeld <https://www.rainproof.nl/> en <https://ruimtelijkeadaptatie.nl/>

Voorbeelden lacunes neerslagclausule vs Wts

In Wilnis bezweek in 2003 een veendijk als gevolg van droogte. Omdat de overstroming geen gevolg was van extreme neerslag, viel de schade buiten de verzekeringsdekking. Uiteindelijk is een groot deel van de schade vergoed vanuit de Wts. De gedupeerden hebben wel lang in onzekerheid verkeerd over schadevergoeding. Voor dergelijke schades is de Wts niet bedoeld. Schades van deze omvang zouden door verzekeraars gedragen kunnen worden.

Een andere situatie is als bijvoorbeeld de Overijsselse Vecht als gevolg van hevige neerslag in Duitsland buiten de oevers zou treden. Hierdoor kan bijvoorbeeld in Ommen een wijk onder water komen te staan. Ook deze schade zou niet gedekt zijn onder de neerslagclausule, omdat de neerslag niet plaatselijk was. Ook voor dergelijke kleinschalige gebeurtenissen is de Wts niet bedoeld. Immers Ommen ligt niet in een gebied dat door een primaire waterkering wordt beschermd.

9. Verbeter het handelingsperspectief met preventieve maatregelen

Verzekeringen alleen zijn niet dé oplossing voor een olopende schadelast, maar een aanvulling op preventieve maatregelen, voor als het tóch mis gaat. Er zullen ook extra maatregelen moeten worden getroffen om de kans op schade terug te brengen en het risico verzekeraar te houden.

Publiek-Private Standaarden

Een oplossingsrichting kan zijn om preventieve maatregelen te stimuleren door voorlichting, door belastingvoordelen, of middels verzekeringsvoorwaarden. Algemeen aanvaardbare minimumstandaarden, bijvoorbeeld een certificaat of keurmerk, kunnen het voor verzekeraars aantrekkelijk maken deze op te nemen in de polisvoorwaarden of premieberekening. Er zijn ook in Nederland voorbeelden op andere gebieden die werken. Op het gebied van inbraakpreventie hebben we bijvoorbeeld het Politiekeurmerk Veilig Wonen (PKVW). Er is voldoende kennis aanwezig om ook op het gebied van klimaatverandering voor specifieke situaties de juiste maatregelen te adviseren. Verschillende partijen hebben al succesvolle initiatieven gelanceerd [16]. Het gevaar is dat er een wirwar aan lokale en netwerkgebonden samenwerkingsverbanden en standaarden ontstaat, wat het voor verzekeraars lastig maakt om te stimuleren. De verwerkingskosten voor de verzekeraar zullen niet opwegen tegen de mogelijke besparingen voor de klant. Als sector kunnen

we ook geen gezamenlijke standaard opstellen: de mededingingswetgeving staat het niet toe om gezamenlijke afspraken over premies of acceptatievoorwaarden te maken. Daarom moet een dergelijke oplossingsrichting deels op nationaal niveau worden ingestoken, door publiek-private samenwerking, gefaciliteerd door de centrale overheid. Deels ligt hier ook een mogelijkheid voor individuele verzekeraars om zich in de markt te onderscheiden met innovatieve propositities. Voor wat betreft de publiek-private samenwerking zien we bijvoorbeeld meerwaarde in recente ideeën voor een op te richten Platform Samen Klimaatbestendig. De issuecommissie adviseert om deze insteek bij de overheid aanhangig te maken en als sector mee te denken aan een efficiënt en effectief systeem. Het Platform Risicodeskundigheid kan technische input leveren.

Weerswaarschuwingen

Individuele verzekeraars kunnen hun klant meerwaarde bieden door gerichte weerswaarschuwingen (zowel regio- als sectorspecifiek) met handelingsperspectief. In Duitsland hebben verzekeraars dit onder de vlag van de brancheorganisatie opgepakt en individueel uitgewerkt. De issuecommissie adviseert om te onderzoeken in hoeverre dit in Nederland ook mogelijk is. Dit heeft verband met het eerdergenoemde onderzoek van het KNMI.

10. Heb aandacht voor droogte

Droogte staat momenteel nog niet prominent op het netvlies van verzekeraars en hun klanten, maar kan wel degelijk tot grote schades leiden. Ten denken valt aan directe schade aan landbouw (gedekt onder de brede weersverzekering), maar ook aan indirecte effecten, zoals de toename van de kans op stroomuitval door gebrek aan koelwater bij elektriciteitscentrales. Particulieren kunnen de waarde van de inhoud van hun vrieskist claimen, al gaat dat niet om grote bedragen. Bedrijven die gevoelig zijn voor stroomuitval hebben meestal een noodaggregaat. Droogte kan echter ook leiden tot daling van de grondwaterstand en daarmee tot paalrot en in veengebieden tot bodemdaling. Dit is niet gedekt, maar wel een groot probleem voor de verzekerde. De issuecommissie beveelt aan om aan te sluiten bij lopende onderzoeken en nu alvast duidelijk te communiceren over wat wel en niet verzekerd is.

Bodemdaling/paalrot

(Met dank aan Sweco)

In grote delen van Nederland bestaat de ondergrond uit zettingsgevoelige klei- en veenbodems. Deze bodems zijn gevoelig voor zetting als gevolg van lage waterstanden en belasting door bebouwing. Vanaf de Tweede Wereldoorlog zijn in Nederland veel woningen en infrastructuur op deze slappe bodems gebouwd. Klimaatverandering heeft een versterkend effect op de bodemdaling doordat langere periodes van droogte leiden tot lage grondwaterstanden en daarmee tot een toename van veenoxidatie en inklinking van kleilagen. Bodemdaling leidt tot meer schade en hogere kosten voor de instandhouding van infrastructuur en de bebouwde omgeving. Ook leidt het zakkende maaiveldniveau (tot wel 2 cm per jaar) tot hogere kosten voor het waterbeheer, schade aan gewassen als gevolg van zoute kwel en problemen met funderingen van woningen als gevolg van droogstand van de houten palen.

Het Planbureau voor de Leefomgeving schat de extra kosten/schade aan infrastructuur als gevolg van bodemzetting tot 2050 in op 1,7 tot 5,2 miljard euro, en de kosten van funderingsherstel (paalfunderingsproblematiek) op minimaal 16 miljard euro (huidig prijspeil). De laatste post is sterk afhankelijk van de manier waarop het binnenstedelijk water beheerd wordt. Het onderhouden van de riolering en het op peil houden van grondwaterstanden zijn belangrijke maatregelen.

Partijen als Sweco houden zich bezig met deze problematiek en voeren bij meerdere partijen uitgebreide onderzoeken uit. Van het beheersbaar houden van bodemdaling tot en met het repareren van eventuele schade. Uit de praktijk blijkt dat de gevolgen van paalrot variëren van 50.000 tot 70.000 euro per huis. Verdere analyse en doorvertaling van deze problematiek is noodzakelijk om inzicht en handvatten te bieden.

11. Bied klanten en stakeholders zo snel mogelijk duidelijkheid bij een calamiteit

Een event als de hoosbuien in Zuidoost-Nederland liet goed zien dat extreem weer een hele regio kan raken. Alleen al op 23 juni 2016 kwamen er ruim 100.000 schademeldingen binnen bij verzekeraars. Dat is meer dan tien keer zoveel als op een gewone dag. Het Verbond kreeg in de weken daarna ook veel vragen binnen van gemeenten, Zij bleken niet voldoende bekend met de procedures van verzekeraars en verschillende dekkingen bij met name ondernemers. Ook bleek het bij onverzekerbare schade niet duidelijk bij welke overheid een claim ingediend kon worden.

De issuecommissie adviseert om samen met stakeholders te onderzoeken hoe schadeafhandeling bij dergelijke calamiteiten beter te stroomlijnen is. Individuele verzekeraars moeten hun klanten uiteraard zo snel mogelijk uitsluitel over geven over dekking. Zowel vooraf (preventief) als na een incident. Bij algemene dekkingsvraagstukken moet het ook voor stakeholders duidelijk zijn hoe verzekeringsprocessen werken en waar gedupeerden terecht kunnen. In de weken na de afloop van de hoosbuien is er veel communicatie vanuit het Verbond opgesteld, die bij een volgende calamiteit direct proactief naar buiten moet worden gebracht.

Uitbreiding mandaat Salvage

Wat betreft vroegtijdige coördinatie bij verzekerde weersschaden hebben verzekeraars inmiddels de Stichting Salvage een uitgebreid mandaat gegeven, waardoor Salvage ook namens de verzekeraars op kan treden bij water- en stormschade [17].

Marktinitiatieven bij extreem weer

Ook moet de sector continu inzetten op betere technologieën voor efficiënte schadeafhandeling. Te denken valt aan software, smart&connected home-toepassingen en drones. Ook ontwikkelen verzekeraars op dit moment veelbelovende marktinitiatieven, zoals het Platform Hagelherstel voor motorvoertuigen. Samenwerking bij omvangrijke hagelschade en een goedwerkend calamiteitenplan biedt duidelijkheid en snellere afhandeling voor de klanten en efficiëntievoordelen voor verzekeraars, omdat kosten gedeeld kunnen worden.

Eén loket voor onverzekerbare schades

Voor onverzekerbare schades is één loket een mogelijke oplossingsrichting. Vanuit de NAS is het idee ontstaan om een instrument voor coördinatie te ontwikkelen. We zijn bereid om met de overheid te kijken welke rol verzekeraars hierbij kunnen spelen. Een enquête onder gedupeerden in Zuidoost-Nederland kan belangrijke inzichten geven aan zowel verzekeraars als overheden.

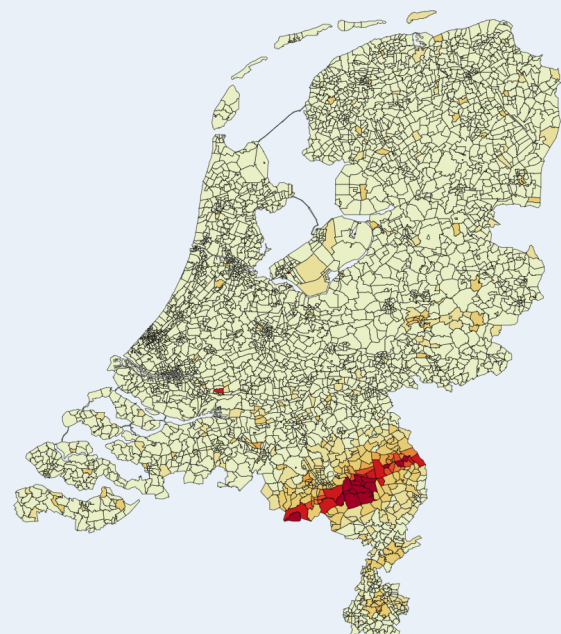

[17] <http://www.stichtingsalvage.nl/stichting-salvage-verstevigt-maatschappelijke-positie-uitbreiding-werkterrein/>

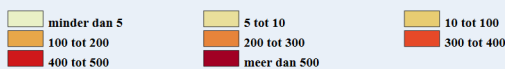

Enorme hagelschade eind juni 2016

Schademeldingen op 23 en 24 juni 2016, claims per 1000 huishoudens

aantal claims per 1000 huishoudens

Op 22 juni 2016 kwam een zuidwestelijke stroming tot stand tussen een lagedrukgebied ten westen van de Britse Eilanden en een hogedrukgebied met kern boven de Baltische Staten. Hierdoor ontwikkelde zich de zogenaamde 'Spaanse pluim' van zeer warm, vochtige en onstabiele lucht, waardoor er zware buiencomplexen tot ontwikkeling kwamen. Deze trokken op 22, 23 en 24 juni over Nederland. Op sommige plekken viel 30 tot 60 mm regen in vaak zeer korte tijd (in de Bilt 20 mm in 10 minuten, dat komt maar eens in de 50 jaar voor). Vooral de 23e juni was het raak.

Om circa 20:00 uur ontwikkelde zich boven het zuidoosten van Brabant vanuit één bui een zogenaamde 'supercel', die vervolgens in noordoostelijke richting trok en door hagelstenen tot wel 10 cm ongelofelijk veel schade aanrichtte. In gemeenten als Bergeijk had vrijwel elke woning en (buitenstaande) auto schade. Het aantal verzekeringsclaims in postcodegebied 5575 in Bergeijk, alleen geboekt onder hagelschade in de database van het Centraal Informatie Systeem (CIS), is hierdoor in 2016 groter dan het aantal huishoudens in dit gebied. Bijgevoegd figuur geeft weer hoe deze ene bui overheersend is in de hagelstatistieken van 2016. Een voorlopige schatting komt uit op een verzekerde schade van ruim 500 miljoen euro, waarvan bijna 100 miljoen euro aan particuliere motorvoertuigen, 200 miljoen euro aan woonhuizen en 200 miljoen euro zakelijke schade, waarvan het grootste deel agrarische schade is. De totale schadepost valt voor verzekeraars in Nederland lager uit, omdat naar schatting ongeveer de helft van de schade herverzekerd is.

12. Blijf zichtbaar: Verzekeraars.nl/klimaat

Ten slotte adviseert de issuecommissie om de zichtbaarheid van de sector ten aanzien van kennis en onderwerpen en lopende initiatieven op één plek samen te brengen voor zowel verzekeraars als stakeholders. Alleen op deze manier kunnen we onze maatschappelijke meerwaarde laten zien. Het doet de commissie dan ook deugd dat er bij de vernieuwde website van het Verbond van Verzekeraars een pagina aan dit belangrijke onderwerp wordt gewijd. Meer lezen? www.verzekeraars.nl/klimaat

Issuecommissie Klimaat 2017

Timo Brinkman (Verbond van Verzekeraars)

Arjan van Aalst (OOM)

Gert Jan van Dijk (BFAO U.A.)

Lodie van Duijse (de Vereende)

Gijs Kloek (Achmea)

Liesbeth van der Kruit (Achmea)

Martin Kruizenga (a.s.r)

Faisal Setoe (Aegon)

Cijfers: Centrum voor Verzekeringsstatistiek

Contact:

Timo Brinkman

t.brinkman@verzekeraars.nl

©2017

Dit is een uitgave van het Verbond van Verzekeraars

